

Оксана СТОРЧАЙ

**ЛИСТИ АРІАДНИ
ТРУШ-СЛОНЕВСЬКОЇ,
ДОЧКИ ХУДОЖНИКА
ІВАНА ТРУША,
ДО ТЕТЯНИ НЕЛЛІНГЕР
(1960—1973)**

Стаття присвячена публікації листів старшої доньки видатного українського художника Івана Івановича Труша (1869—1941) — Аріадни Труш-Слоневської (1906—1984) до самобутньої художниці Тетяни Неллінгер (1904—1980), з короткою вступною статтею і коментарем.

Ключові слова: Іван Іванович Труш, листи Аріадни Труш-Слоневської, художниця Тетяна Неллінгер.

© О. СТОРЧАЙ, 2014

Важко уявити історію українського мистецтва кінця XIX — початку XX ст., зокрема мистецтво Галичини, без творчої спадщини талановитого художника Івана Івановича Труша (1869—1941), власне як мистецький Львів без Художньо-меморіального музею митця. З листів старшої доньки великого майстра Аріадни Труш-Слоневської (1906—1984), що пропонуються для публікації [1; 2], розуміємо, яких надлюдських зусиль (важкі хвороби, похилий вік, людська байдужість) коштувало їй збереження родинного будинку і садиби у доброму стані, не продала його, що, до речі, значно полегшило б її життя і, щоб цей красень будинок у стилі модерн (архітектор О. Лушпинський) став філіалом Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького.

Листи А. Труш-Слоневської цікаві і цінні з різних точок зору. По-перше, вони вперше вводяться до наукового обігу, по-друге — написані галицьким діалектом початку XX ст., по-третє, вони дають матеріал для вивчення базових культурних цінностей галицької інтелігенції, нюансів і деталей їхнього буденного життя (думок — рішень — вчинків), в якому проявляється характер особи, що реалізовує себе як певний ментально-культурний тип.

Адресат Аріадни Труш-Слоневської — самобутня художниця Тетяна Миколаївна Неллінгер (1904—1980) [3], яка була чудовим майстром натюрморту, портрету і ліричного пейзажу. Її творча біографія маловідома дотепер, її ім'я не увійшло до жодного з вітчизняних довідкових видань. Тому варто коротко прописати біографію мисткині, долучивши наявний архівний матеріал. Т. Неллінгер народилася 10 жовтня 1904 р. в м. Тбілісі, але з перших днів свого життя жила в м. Умані, де батько служив на залізниці, а мати була хатньою господинею. У 1917 р. батька з м. Умані перевели в м. Одесу, де Т. Неллінгер продовжила свою освіту в середній школі, яку закінчила в 1920 р. і того ж року вступила до Одеського Художнього училища. Навчалася вона в об'єднаній майстерні, викладачами якої були художники: Д. Крайнев, Т. Дворников і Ф. Соколович. У 1922 р. батьки переїхали в Жмеринку, а на початку 1923 р. і Т. Неллінгер переїхала до них. У кінці цього ж року мисткиня приїхала до Києва, де працювала на залізниці (14 дільниці служби шляху). 1924 р. вона вступила до Київського Художнього інституту на живописний факультет (монументальний відділ); навчалася в майстернях

Л. Крамаренка і М. Бойчука. У 1925 р. вийшла заміж за графіка Романа Федоровича Мельничука. Закінчила Інститут в 1930 р., керівником її дипломної роботи був М. Бойчук. Т. Неллінгер була членом АХРУ (Асоціація художників революційної України). З 1931 р. художниця певний час працювала в Харкові з групою художників над зарисовками виробничих процесів, присвячених відкриттю Харківського Тракторного заводу, і брала участь у V-й Всеукраїнській виставці (1931, Харків; експонувалися: «Портрет бригадира комсомольця на ХТЗ», «Портрет каменяра Мікуніса, ХТЗ»). У передвоєнні роки мисткиня творчо працювала у Києві і активно виставляла свої твори на художніх виставках, зокрема «Виставці пейзажу України і Молдови» (1936, Київ), горкома художників (1941, Київ; автопортрет, два пейзажі). У 1941 р. Т. Неллінгер евакуювалася в м. Ашхабад і того ж року вступила до Спілки художників Туркменії. Перебуваючи в Ашхабаді, вона брала участь у військово-шефській роботі й виставках: «Велика Вітчизняна війна» (Ашхабад, 1941), «Образотворче мистецтво Туркменії» (1942, Ашхабад; «Голова старої», «Портрет «Ене», «Портрет «Галочки», «Бузок», «Квітуче дерево», «Портрет брата художника Байрамова», «Гори», «Верблюд» /етюд/ та ін.), «Образотворче мистецтво Туркменії у дні Великої Вітчизняної війни» (1942, Ашхабад; Портрети: трактористки Зоїре Тахирової, трактористки Курбан-Гуль і водовоза Айми, поварихи Огуль Набат, пейзаж «Вечір у тракторній бригаді»), українських художників з нагоди святкування «25 років радянської влади на Україні» (1942, Ашхабад; «Портрет Туркмена», «Дівчина з розою», «Квіти», «Хлопчик з дутарою» та ін.), «Туркменія в дні Великої Вітчизняної війни» (1943, Ашхабад; «Портрет народного поета Туркменії Ата Саліха», «Портрет диригента Алланурова», «Портрет архітектора Плотнікова», «Жінка туркменка з дитиною», «Дівчинка-туркменка з розою», «Осінь в Ашхабаді» /етюд/ та ін.). Т. Неллінгер працювала переважно у техніці олійного живопису, була автором низки ескізів до портретів—килимів видатних діячів Туркменії, героїв Великої Вітчизняної війни, учасницею оформлення трьох потягів з подарунками фронту, ескізів до оформлення Другого з'їзду жінок Туркменії тощо.

Неллінгер Т.М. Берег моря (назва умовна). Етюд. Картон, олія

У травні 1944 р. Т. Неллінгер повернулася до Києва і в тому ж році вступила до Спілки художників Української РСР. З Києва виїжджала на фронт і Донбас у творчі відрядження та була учасницею тематичних виставок: «Виставка етюдів і зарисовок творчих відряджень на 1^й Український фронт» (1944; два пейзажі, три портрети фронтовиків), «Донбас відроджується» (1945; Портрети робочих заводу ім. Дзержинського в Дніпродзержинську: Вороніна Георгія, Сазонова Є., Макліса Ф., Становой), «Виставки горкому художників» (1947, Київ; «Портрет акордеоніста», «Гуцулка»), пересувної виставки комітету мистецтв (1948, Київ), «Жіночої виставки 8 березня» (1958, Київ; Натюрморти, поміж них «Флокси», «Квіти»; етюд голови дівчини та ін.). З 1948 по 1953 роки — член Київського товариства художників і учасник виставок товариства. Т. Неллінгер виконала низку портретів композиторів з натури. У період з 1949—1950 рр. виїздила у творчі відрядження в Київську область і на Буковину. У 1960 р. після багаторічної важкої хвороби (з 1953 р.) помер чоловік. Вже будучи на пенсії (з 1961 р.), художниця брала участь у виставках, зокрема до 8 березня (1968, Київ; «Одеса, Аркадія», «Одеса, В.-Фонтан», «Волна» та ін.).

Мисткиня писала чудові квіткові натюрморти, поміж них: «Осінні квіти», «Осіній букет», «Піони білі», «Бузок» (чимало натюрмортів з такою назвою), «Хризантеми», «Квіти і фрукти», «Черемшина», «Флокси» та ліричні пейзажі — «Весняний розлив Дніпра», «На Буковині» (усі полотно, олія).

Нелінгер Т.М. На березі (назва умовна). Етюд. Картон, олія

Твори Т. Нелінгер зберігаються в музеях Ашхабаду (Туркменія), Луганському обласному художньому музеї (Портрет Алексеєва), в Меморіальному Музеї Миколи Олександровича Щорса та приватних збірках. Окрасою публікації будуть маловідомі твори художниці — портрети, пейзажі (етюди, начерки).

1. Лист Ариадни Труш-Слоневської, дочки художника Івана Труша до Тетяни Нелінгер від 11 травня 1960 року, Львів (далі буде вказуватися лише порядковий номер листа, дата і місце його написання. Листи публікуються за хронологією із збереженням авторської стилістики і орфографії).

Львів 11.V.1960

Дороженька Таня! Одержала я Вашого листа зі сумною вісткою. Не буду багато і довго розписуватися і уживати багато слів, але вірте мені що дуже-дуже співчуваю з Вами.

Що-ж, на то нема уже ради, тепер таки треба Вам подумати про себе. Шкода що ми не разом о то поговорили би про річне. На разі треба обмежити ся до тих кілька слів в листі. А може Ви приїхали би до мене? Трохи побули би, розірвали би ся; нові вражіння.

Як Ви себе почуваете, напишіть. Я всі зустрічі з Вами, згадую завше зі зворушенням.

В біжучім році то я уже напевно буду в Києві, навіть приготовані гроші на то. Приїду щоби полагодити свої справи, уже найвищий час. Приїду на яких 2 тижні. Так я уже зайякувала. Вибиралася я уже тепер як тільки потепліє, але помішала хвороба мої пляни. А іменно зробили мені нещасно укол в ногу, в жилу. Я тяжко перехорувалася, лежала цілий місяць. Тепер уже трохи ходжу, але мушу шанувати ногу. Той нещасливий випадок попсував мені усі пляни. Тими днями буду у лікаря і залежно від того що він мені скаже уложу знову свої пляни. Хотілаби я дуже могли поїхати в червні, бо потім вакації і деяких людей можу не застати в Києві, з тих з котрими треба мені побачитися. Я як звичайно дуже занята, працюю понад силу і завше брак у мене часу.

В надії і що скоро побачимо ся, кінчаю мого листа, а як побачимося поговоримо і розкажемо собі багато. Обнімаю Вас щиро і цілую дуже сердечно.

Ада.

2. Лист від 20 вересня 1962 року

20.IX.1962

Дорога Таня!

Від Вас немає ніякої вістки. Що чувати? Як здоровля? Який настрій? Буду дуже рада як одержу від Вас письмо.

А на разі напишу що коло мене. Перше чим маю забиту голову то Ювілеєм батька. Головні урочистости у Львові закінчилися. Виставку уже закривають. Повинна переїхати до Києва, але не знаю як буде. У Львові ніхто тим не інтересується. Сьогодні напишу до Касіяна¹, може щось порадить. Я в досить неприємнім положенню. Не випадає мені турбуватися і старатися щоби величали мого Батька а знаю, що як не я то ніхто більше тим не цікавиться. Але Ви певно знаєте як то все іде, нема чого розписуватися на цю тему.

Часом думаю о тім чи не поїхати самій до Києва, але здаю собі справу що то нічого не дасть. Тим більше, що виїзд був би для мене досить скомплікований, бо я сама на цілий будинок і по просту нема кого оставити в хаті. Тим більше що незадовго мають зачати капітальний ремонт нашого дому. На разі упорядковують вулицю. Буде асфальд, нові хідники, порядне освітлення. Зі здоровлям то у мене так, що не журилаби ся я, колиб не та нога. З діабетом у мене поправилось, останні аналізи вийшли добре. Дієту дальше треба держати, не є така уже страшна. Хвороба в такому случаю не повинна поступити. Крім ноги, котру я повинна оперувати і котра не дозволяє мені займатися тяжкою роботою, другий клопіт, що не можу найти нікого до хати, до помочі при хазяйстві. Що правда зголошуються, але всьо такі, що мають сімю на селі і як знаю з практики комбінують, щоби зловити пропуску у Львові і ніколи немає їх в дома, або на роботі, або їдуть на село. Досить безвихідне у мене положення.

Погода у нас прикра. Вчора упав досить великий сніг. І знова всюди болото і вода.

Чекаю письма від Вас. І може всежтаки виберетеся до Львова. Дуже хотілаби я бачити Вас у себе.

Обіймаю і цілую сердечно.

Ада.

3. Лист від 19 грудня 1965. Львів

Дорога Таня!

Я уже встала з ліжка, вчора навіть виходила, була в кінні на фільмі: «Одруження по італійськи»². Гарний фільм, дуже добра акторка. Нині навіть викупалася і хочу уважа-

¹ Касіян Василь Ілліч (1896—1976) — український графік, народний художник СРСР з 1944 р., дійсний член Академії мистецтв СРСР з 1947 року, проф. Київського художнього інституту з 1927 р. (з перервою).

² «Брак по-італійськи» — художній фільм 1964 року спільного виробництва Італії і Франції режисера Вітто-

ти себе за здорову. Але щось не дуже в порядку у мене з жолудком так що навіть хочу порадитися лікаря; думаю що то нічого поважного, але не люблю хоровати. Ліпше порадитися і треба зробити то ще в тім році, щоби Новий Рік від того не зачинати. Натурально о тім щоби в тім році бути в Києві мови нема, бо нема уже коли. Мої приятелі і знакомі хочуть стрічати Новий Рік у мене, так як кожного року. То для мене трохи клопіт, бо хату перевертається до гори ногами, о скільки ходити о їду то всьо приносить бо робимо складаний, але ціле урядження на мою голову, а то більше забирає часу як на примір зроблення торта чи чогось иншого. —

Я в однім з листів запрошувала Вас на Новий Рік до Львова, а тепер ще раз повторю запрошення. Було би нам дуже приємно. Подумайте Таня і приїзджайте. —

А може ліпше не думайте і приїзджайте.

Справа моєї пенсії виглядає так що Чайка³ (голова нашої спілки) ще дотепер не був у Стефаніка⁴. Обіцяє що піде в найблищих днях. Добре що я уже на ногах, треба пильнувати. Всьо так тягнеться і то мене денервує. Як завше великі надії на Новий Рік, може полагодиться то що зачалося в тім році. — От такі мої справи, найважніше щоби здоровля було. Але закінчу листа, бо дуже уже пізно.

Цілую Вас дуже-дуже сердечно.

Ада.

Львів 19.XII.1965

4. Лист від 2 березня 1966 року

Дорога Таня!

Дякую за карточку; Ви знова щось не в дуже добром настрою. Ой Таня, не треба піддаватися.

У мене справи укладають ся так, що о скільки натурально не вискочить щось зовсім непередбаченого хочу виїхати до Києва 9-того марта вечера так, що приїхала би 10-того рано, тим поїздом як літом. А скільки то Вам не помішає, бо як пишете думаєте десь поїхати. Як Вам той мій приїзд не був би на руку, невідгдний, то прошу мені зателефонувати на випадок коли не було би вже часу на лист. Мій телефон: № 5-34-13. Рано до год. 10-тої я завжди в дома. Умовляємо ся що я 10-того марта рано буду в Києва, коли би вискочило щось надзвичайного, чого не передбачую зателефоную до Вас, тільки прошу Вас дуже не виходіть на двірць. Певно буде холодно і не хочу Вас турбувати. Я приїду легко, бо знаю що з двірця іде до Вас автобус, а пакунків не буду мати, тільки підручну валі-

рію де Сика, де в головних ролях знімалися Софі Лорен і Марчелло Мастроянні.

³ Чайка Яків Ілліч (1918—1995) — український скульптор, кераміст, народний художник УРСР з 1968 року, брав активну участь в організації Львівського відділення Спілки художників України.

⁴ Стефанік Семен Васильович (1904—1981) — громадсько-політичний діяч. Син письменника Василя Стефаніка.

Неллінгер Т.М. Сутінки (назва умовна). 1970-ті роки. Папір, пастель

зочку. А ще до того як часто буває на двірці можна розминутися. Умовилися.

Моя пенсія уже затверджена, тільки має перейти ще через бухгалтерію. Завтра повинно то бути полагожене. Повинна я дістать уже документ. З него мушу зробити копію в нотаріальній конторі і піти до фінвідділу, де на тій підставі маю дістати звільнення з податків за дім. То мушу перед відїздом полагодити, бо зближається термін плачення податків. Дали мені не богато 50 рб місячно. Але більше не можна було, бо після закону не можна дістати більше як моя зарплата, о чім я довідалася в останній хвилі, а властиво уже по затвердженню пенсії. 21-марта відкривається виставка творів І. Труша в Музею Укр. Мистецтва у Львові. В звязку з тим маю також децю клопотів, але до 9-того все полагодиться і я умовилася в директором що 9-того вечером поїду. На відкриттю виставки маю виступати в звязку з чим дала переробити собі сукню, яку на днях маю відібрати від кравчині. Свій виступ маю майже готовий. Це одень день щоби його викінчити. Думаю що все буде в порядку. Одно що робиться трохи зимно, але то не буде для мене перешкодою, бо від випадку візьму зі собою теплі річи.

Тішуся на думку, що побачу ся з Вами. Не дуже вірю в то, що Ви перестали курити. Посидимо при Вашім столику, покуримо, поговоримо.

А на разі цілую Вас дуже-дуже сердечно.

Ада.

2.III.1966.

5. Лист не датований, але за змістом його можливо віднести до 1966 року

Дорога Таня!

Ви певно вернули вже до Києва; хочу Вас привитати. Перед двома годинами повернула я до дому з Музею. Попоїла, трохи відпочала і рішила написати до Вас. Як Ви знаєте 21 марта в Музею Укр. Мистецтва відкрили виставку творів І. Труша. Само відкриття було слабо зорганізоване і для того випало досить скромно. В такій досить інтимній обстановці, але деяким то якраз відповідало. — Я виступа-

Нелінгер Т.М. За роботою (назва умовна). Начерк. 1946. Папір, акварель

ла зі споминами і так як мені тепер говорять ті котрі на відкритті були подобалося. —

Тепер виставка має кольосальне поводження, відвідувачів дуже багато. Багато поодиноких осіб чи груп. А також дуже багато прогульок переважно організованих зі сторони організацій, підприємств і т. п. Часто організують зустрічі зі мною, як дочкою І. Труша. Мушу похвалитися що мої виступи тішуться великим поводженням, зрозуміло я говорю від серця щиро і зміст виступу комбіную залежно від того яка публіка. Сама виставка не виглядає добре, бо розміщена в саях які не є експозиційні, позатим мало світла і картини повішені дуже густо. Помимо всего, що раз більше поклонників талану І. Труша. Тими виступами я уже досить змучена, але тепер буду могти відпочити, бо зближається тиждень художника і будуть організувати зустрічі з нашими художниками, оден день тільки буду виступати, в тім дни присьвячені Батькові. — Позатим запустила я хату, а що завтра вихідний день беруся до порядків, а ще нині буду прати. Журюся своїми кіточками. Питалася я знакового хірурга, сказала що можна тільки задержати їх дальший розвиток. Казала приймати «Уродан», приймаю, і мочити ноги в карсбадській соли, евентуально робити примочки з мочи на разі не мала на то часу, але кожного вечера, так як Ви мені радили, мажу кісточку йодакою, а потім одіваю теплі носки. Завтра хочу приготовати собі всьо потрібне до ванночок тільки застановаляюся з чого робити чи з мочи чи з карсбадської соли. —

Волося я собі пофарбовала, вже до хни додавала басму, брала того всього більше і тримала коротше, і так є

ліпше. Тепер кожного дня мушу робити фризурю, але принайменше, якось та моя голова виглядає. В городі цвітуть підсніжники, фіалки крокуси і зачинають примульки. Дуже журюся тим городом, бо виставка потребає два місяці, буду там занята цілими днями. На разі вичещений город з грубша і так стоїть. Коли і хто зробить там порядок як треба, навіть не знаю.

Писала Павличко, що децо продала з картин. До Києва поїхав єї вуйко і повинен привести мені трохи грошей. — з грішми у мене в тій хвилі не дуже добре, бо поставила я собі в кухні плитки на стіну, на одну на котрій є якраз газ і водотяг. На всі стіни не давалаби я навіть коли мала би на то гроші, бо виглядає то якось так холодно. Решту панелі маю я лякеровану. В той спосіб я видала трохи грошей але треба було то робити конечно, бо люблю і так повинно бути, щоби кухня була в порядку. Ще в кухні багато треба зробити, щоби виглядала прилично по тім ремонті, ще чекають на мене порядки.

Як будете мати час і охоту напишіть що коло Вас чувати. А крім того вибиріться до Львова. І то конечно. Ще не видно доктора і такі зіми. Повинні уже приїхати.

Щож на тім закінчу свій нинішний лист.

Цілую дуже-дуже сердечно.

Ада.

6. Лист 4 травня 1966 року. Львів

Дорога Таня! Я виходила до магазину, щоби купити папіроси, як ішла вулицею думала про Вас. Коли вернула до дому застала Ваш лист. Дуже ним утішилася. Дуже дякую за бажання і 1-майські поздоровлення. Я того року до нікого не писала. Приємно мені, що Ви памятали. Ой, Таня, у Вас стільки турбот, а Ви думали про «Андаксін» для мене. Дуже Ви мене тим зворушили. Я уже і так маю стільки зобов'язань супроти Вас. Дуже дякую. Напевно зробилаби Вам добре поїздка до Львова. Ви б у мене трохи відпочили, посиділиби ми на веранді, при столику, покурили, поговорили. А може всежтаки Ви рішетесь. — Дуже прошу. У мене як звичайно багато всякої роботи і забот. Трохи ремонтую кухню. Поставила плитки на одній стіні, на тій де вода і газова кухонка. Завтра приходиться розібрати кухонну печку. Вона стоїть ще з 1910 року, зовсім в ній палити не можна, помимо того, що проведений газ. Тільки стоїть і нема з неї ніякої користі. Потім треба мені помалювати ще стіни. Як то закінчиться зроблю порядки, бо все дуже занедбане. Все це мучить мене. Учуюся не дуже добре. Як тільки змучуся або переденервуюся зовсім, я, до нічого. У мене також така натура подібна трохи до Вашої, що всім переймаюся. Може не до тої степені що Ви, але також досить.

Сьогодні цілий день сиджу, пишу листи. Після того як була друкована моя стаття в «Літературній Україні» [4] я одержала дуже багато листів. Від різних «Клубів юних мистецтвознавців» від студентів, воїнів, які відбувають військову службу, приватних людей. Кожний з них вчис-

лених інтересуєть ся творчістю І. Труша, хоче дещо знати. Засипали мене як згадувала листами. Відписати, то ще не так трудно, бо я люблю писати; але показуєть ся, що я пишу старою правописею, уживаю слова, які сьогодні уже не уживаєть ся, роблю орфографічні помилки. То все може бути як пишу приватного листа, але не може бути як пишу до молоді де той лист буде читаний багато разів. То я пишу брульон і іду до своєї знаомої, учительки української мови. Вона робить мені коректу і я потім переписую. Ціла волокида. Виставка І. Труша продовжена ще до кінця травня. Дуже багато відвідувачів. Дальше уряджують зустрічі зі мною. — Я уже привикла, говорю свобідно і навіть то справляє мені певного рода приємність, але рівночасно мусить, спеціально в ті дні коли є дві зустрічі. Дістаю багато квітів. У мене в садку дуже приємно, так як всюди весною. Досить уже зроблено, але ще багато роботи. Ви то знаєте. Роботи без кінця.

З тими «значками» то непорозуміння. У нас говорить ся «почтові значки» власне той галицизм про котрий я згадувала. І я думала, що значки то марки. Але як буду в місті пошукаю ті значки і Вам перешлю або наперед напишу, чи то це шо Ви шукаете, а потім куплю. —

Кілька днів тому назад телефонувала я до Польщі, сестра з мужем конечно хочуть їхати на Крим. Досить то клопотливе, але треба якось всьо урядити. Брат з дружиною ще надумуєть ся, за кілька днів буду знати. Не знаю як буде з грішми, бо маю за мало. З закупочної комісії з Києва ніякої вістки, а то би мене поратувало. Павличко також нічого не пише. Ожидаю від неї листа з дня на день, бо говорила мені її Мама, що щось там є. То все разом нервує мене і я багато курю. Маю запрошення до Славска то недалеко в горах за Стрийом і треба все можливе зробити, щоби на другий тиждень поїхати, хотяй би на три дні. Така я якось вимучена. Зараз беруся я знова до своїх листів. Хочу сьогодні на всі відповіді до кінця. Завтра зайду до тої учительки. Смішно, як школяр. Боюсь що знова поставить двійку, так як на один з попередних листів. Цікаво, коли би я пішла до неї з тим листом який пишу до Вас, скільки вона найшлаби ошибок.

Обіймаю Вас mocno і цілую дуже сердечно.

Ада.

Львів 4.V.1966

7. Лист від 14 травня 1966 року. Львів

Дорога Таня! Вашу посилочку я одержала. Дуже Вам дякую за все. Приємно що Ви переслали памятки з над моря. Я їх положила разом з тими що привезла з Ялти. У мене як я Вам розказувала між вікнами уложенний надморський краєвид. Дуже Вам вдячна за «андаксин». Я якраз полагаджую «виклик» для своїх з Польщі і дуже денервуюся, так що Ваше лікарство заживаю як іду в тій справі. —

Документи у мене вже усі готові. З тим було багато ходження, а до того я не люблю «забави» в ті всі папірці. Завтра повинна я їх подати. Тоді буду трохи свобідніша. Се-

Неллінгер Т.М. Жінка, яка шие (назва умовна). Начерк. 1948. Папір. акварель

годня написала я останнього листа, відповідь на листи, які я одержала після того як була друкована моя стаття. Було їх досить багато. Забрало то мені досить часу. Дальше уряджують «зустрічі» зі мною в Музеї, але то за два тижні закінчиться, бо закриють уже виставку. Про значки я памятаю, але останньо не виходила я до міста зі спокійною головою, щоби можна було пошукати. Але зроблю це тими днями. І зараз Вам напишу. До всіх моїх занять ще стільки роботи було в садку, щоби довести його до приличного виду. А ще та посуха, не знаю як в Києві, але у Львові не було ще ані одного весняного дощу. До того мій шланк до підливання зовсім порвався, так що вчора мусіла спеціально вискочити до міста щоби купити новий. Купила 25 метрів але треба ще приспособити його що би можна було вкрутити до водопроводу. Ми носили воду ведрами і дуже намучилися. Вам відомі того рода клопоти. Я зачала ремонтувати кухню, але перервала, бо того всього на купу було трохи за багато як на идну особу. Буду кінчати після 1-шого як закриють виставку. Ще до того, до тих зустрічей треба якось виглядати і ще сьогодні мушу поправити літний костюмчик, який сів вправно. Майже нігде тепер не ходжу, ані з візитами, ані до Кіна.

Дуже смакувала мені чеколядка, яку Ви вложили по силки. Я її зіла, потім сіла, закурила і думала про Вас. Ви нічого не пишете про приїзд до Львова. Я після 15-того червня буду свобідніша і рада буду бачити і гостити Вас у себе.

А на разі цілую Вас дуже-дуже mocno і сердечно.

Ада.

Львів 14.V.1966.

Нелінгер Т.М. Жінка в національному вбранні (назва умовна). Начерк. 1946. Папір. акварель

8. Лист від 4 березня 1967 року. Львів

Дорога Таня!

Сьогодні всі розмови починаються від слів: Цікаве чи то буде уже весна. Тепло, приємно. У мене в городі підсніжники мають уже пупішки і як не позимніє то незадовго зацвітуть. Я пригадую Вам, що ви обіцяли приїхати до мене весною. Конечно Таня! Вчора я згадала ту хвилину коли я разом з Вами оглядала теракота підкладки в магазині в Києві. А то тоді, коли купувала і в кінці купила таку підкладку як хотіла. Я тільки тепер дала пошити собі той костюм. В кінці найвищий час, бо матеріал перележав у мене більше як два роки. Кравця маю аж на 9 кілометрів від Львова, в так званій Зимній Воді. —

Пишу о тім длятого, що їздила я до нього машиною зі знайомими, їх власною, і зробили ми гарну прогульку. Так приємно було замічати за містом як уже майже потаяли сніги і тільки де-не-де лежать ще білими плямами, як вода в якихсь річечках уже пливе. Я дуже запрацьовала, бо не маю ще нікого на місце тої жінки що жила у мене і помагала при господарстві. Щоби не бути самій в хаті взяла я покищо до тої кімнати внизу одну студентку. Симпатичну і інтелігентну дівчину. Засадничо безплатно, раз тільки на тиждень помагає мені зробити ґрунтовніші порядки в хаті. В справі Музею ніяких немає новостей. На знаю що буде дальше, на разі стараюся не думати о тім. У Львові відкрито з великою помпою персональну виставку такого львівського художника Савина⁵. Виставка зовсім не ціка-

⁵ Савин Віктор Маркіянович (1907—1971) — український живописець, графік; заслужений діяч мистецтв УРСР з 1964 року.

ва, а також немає відвідувачів. Незалежно від всього професура для нього, так як уже булаб. Зближається Свята Жінки і то примушує мене зробити порядок коло себе лично. Думаю сьогодні покрасити волосся, почистити ніhti, дещо приготувати, може зробити торт. На разі не заповідається ніяка забава, чи вечір. Щось там плянують в Музеї, але не піду, бо більше товариство мене мучить. Але треба приготуватися бо можливо що дехто заїде поздоровити. Показується що у Львові легше продати картини, бо з тих, що Роман Миколаєвич привіз з Києва уже дві я продала. Одно що в запасі у мене трохи грошей і то дає певну певність себе і певного рода спокій. Дещо хочу купити для себе лично, але нічого з того дістати не можу, що мені конечно потрібне.

Цілую моцно.

Ада.

До письма вкладаю окрему карточку з бажаннями.

Львів 4.ІІІ.1967

9. Лист від 30 січня 1968 року

Дорога Таня!

Дуже дякую за сердечні Новорічні бажання. Я якраз в тім році до нікого не писала, так зложилося. Просила Романа Миколаєвича, щоби до своїх побажань долучив і від мене. Думаю, що він то зробив. —

Як я бачу, Ви зовсім закинули думку приїхати до Львова. А може всежтаки рішиться. Мені булоб дуже-дуже приємно. Що правда у мене тепер досить всяких неприємностей і турбот. В тій хвилі то лічу жолудок бо від якогось часу не в порядку. Була у лікаря, дав лікарства і говорив, що до тижня повинно перейти. Другий день тільки принимаю, так що не знаю ще чи помагає. Позатим не зовсім добре з ногою в котрій уже два рази був тромбофльобіт. Нічого страшного, но лікар радить мені зробити операцію. Операція не є велика, але всежтаки я денервуюся. Хочу я зробити, бо говорять що то одинокий спосіб вилікування ноги так щоби не докучала і щоби не боятися дальших трабофльобітів. То не мусить бути нині — завтра, але по трошки треба приготуватися нервово і психічно в першу чергу. Є домашня комплікація, бо та жінка яка у мене живе дістає скоро квартиру і випроваджуєть, треба когось на її місце. Думаю що все маленьку уложиться. —

Потішаюся тим що то всьо не таке страшне і щоби тільки на тім скінчилося. — Все я відкинула і хочу в першу чергу трохи подбати про своє здоровля. Багато відпочиваю, пізно встаю. —

При нагоді і як буде у Вас охота то прошу написати як Вам живеться, а передовсім як здоровля.

У Львові дуже гарна виставка робіт дитячої художньої школи. Дуже цікава. Як може знаєте директором є Р. Турин⁶. Він вибирається уже на пенсію, певно незадовго піде. А взагалі то мало цікавого. От одні женяться а другі ма-

⁶ Турин Роман Миколайович (1900—1979) — український живописець, співзасновник і 25 років — директор

ють розривку. Погода не важна бо вічно мокро, від довшого часу температура около «0». Я мало виходжу і то не добре. Як буде щось цікавого напишу до Вас а покищо кінчаю того нецікавого листа.

Дуже-дуже сердечно цілую.

Ада.

30.I.1968

10. Лист від 30 квітня 1968 року. Львів

Дорога Таня!

В першу чергу поздоровляю Вас зі святом 1-шого мая. Бажаю передовсім здоровля і доброго самопочуття, а все інше прийде само собою. —

Ви певно дуже заняті своєю дачею, нічого не пишете, а хотіла б я знати, що чувати коло Вас. В останнім своїм листі писала я Вам яку мала неприємність, бо поламала я руку. Що правда гіпс зняли уже давно, але до того щоби рука була зовсім справна ще далеко. Ходить о то що в гіпсі рука завмирає і тепер треба її розрухати. — Як показується не така то проста історія, і требає досить довго. Уже три тижні приходиться кожного дня масажист, а розрухана рука тільки на половину. Що правда багато дещо уже сама роблю, але з болев в руці і власне так треба, щоби боліло, бо в той спосіб лічиться. Все то мене мучить, але нічого не вдієш. Маю жінку до допомоги яка уміє робити в городі і хотіла би той клопіт став мені з голови. Більш-менше город уже упорядкований. Я помимо всего від рана до вечера чимсь занята в хаті в веду досить не цікаве життя. От від часу до часу до знайомих чи часом до кіна. Також кожного дня буває хтось зі знайомих у мене і на тім властиво кінець. Навіть не знаю чи поїду десь відпочивати. Бо як звичайно не дуже є на кого оставити дім. От так живу з дня на день, не є то ані цікаве, ані організуюче. В січні 1969 року припадає 100-та річниця з дня народження Батька. В звязку з тим дещо приготується для відсвяткування. Про ремонт будинку не згадують і правду кажучи не дуже до того спішу, бо мати діло з робітниками сейчас не по моїх силах. З ногою також у мене не добре, дуже скоро мучиться. Так що в тій хвилі як баचितе у мене не все гаразд. Але може уложиться на ліпше. Треба мати завжди надію, бо інакше булоб дуже тяжко.

Стільки на мині, закінчую листа.

Цілую Вас дуже-дуже сердечно.

Ада.

Львів 30.IV.1968

11. Лист від 1 грудня 1968 року

Дорога Таня! Сьогодні одержала я Вашу відкритку. Дуже дякую за пам'ять. Показується що Ви не дістали мого останнього листа, який я писала до Вас до Києва. А було це так, літом прийшли від Вас два листи. На перший, я що правда не відписала, бо було якраз так що не зложилося з часом.

дитячої художньої школи; збирав і популяризував творчість народного майстра Никифора (Н. Криницького).

Неллінгер Т.М. Жінка на фоні килима, яка шие (назва умовна). Начерк. 1946. Папір. акварель

Коли одержала другий було мені неприємно, що так поступила і зараз того самого чи слідуєчого дня написала довге письмо. Не знаю длячого Ви його не одержали, бо навіть пам'ятаю як вечером кидала до ящика поштового.

Сьогодні постараюся написати всьо про себе. В січні 1969 року минає 100 років з дня народження І. Труша. Його ювілей будемо досить широко святкувати. З звязку з тим у мене багато всякої роботи і заняття. Якраз закінчила спогади про Батька, які в найблищому часі будуть друквані в Львівському місячнику «Жовтень» [5]. На жаль не удалося мені в час приготувати спогади відповідні розміром, так щоби можна було видати окремою книжкою. А навіть договорювалася я з видавництвом «Мистецтво». Написала всього 26 сторінок машинним друком, а то за мало для книжки. Матеріал є, і є очі писати тільки не вистарчає часу, щоби над тим посидіти. Останньо якось так всьо неудачно складається. Я сама в хаті, як знаєте звичайно у мене хтось живе і помагає при господарстві, але з останньою я розпрощалася, бо не можна було з нею видержати, а на її місце нікого найти не могу. Що правда зголошуються, але всьо до нічого, так тільки щоби за дармо жити. Навіть не можна найти когось, щоби прийшов від часу до часу прибрати. То є для мене великий клопіт, бо сама не даю собі ради з таким великим домом і не маю до того сили і здоровля. А ще з тим здоровлям не так добре, бо найшли у мене цукор в крові і треба дуже уважати. Передовсім дієта, не є вона така страшна, але треба часто ходити на базар, щоби придбати відповідні продукти, самій варити, не можна нічого зісти в місті. Я дуже похуділа, бо не маю часу з кухнею возитися і для того мало їм. Можна з того що мені дозволяють їсти варити навіть смачні страви, але то возня і треба багато часу. В зв'язку зі сторіччям потрібна нова сукня. Ледви дістала матеріал, а тепер клопіт з кравчиною. Будуть знімати до телевізії і треба якось виглядати. До того

Нелінгер Т.М. Осінній пейзаж (назва умовна). Картон, олія
всього різні люди пишуть статті про Труша і кожного дня у мене хтось є по всілякі інформації і дані. Сьогодні два студенти були з університету, посиділи собі 5 годин і так майже кожного дня. Робиться старання про встановлення меморіальної дошки у Києві, на тім будинку який ми дивилися. Уряджується велика виставка його праць у Львові, яка буде перевезена до Києва і багато ще всякого.

Буду кінчати листа, бо там доварюється обід, а то уже буде вечерея, бо зробилося пізно.

Напишіть конечно, що коло Вас чувати, як бачу гіпертонія Вас держиться, а найважнійше як з очами.

А покищо цілую, дуже-дуже сердечно.

Ада.

1.XII.1968

12. Лист від 4 березня 1969 року

Дорога Таня!

Замкнули в нас воду, хотіла купатися. Чекаю може відкриють і той час хочу використати на написання листа до Вас. У мене останньо дуже мало часу. Я сама в хаті, ніяк не можу підібрати собі помічницю. Тепер о них дуже тяжко. Мучуся, бо всьо треба самій, а дім великий, позатим справи зв'язані з Ювілеєм батька також забирають мені трохи часу. —

Навіть не маю часу піти до аналіз, і не знаю як там з моїм діабетом. Дієту держу, думаю не погіршиться. А як Ваше здоров'я? Напишіть хочайби кілька слів.

Не знаю чи буде Виставка Труша в Києві. Оскільки не зроблять то дійсно буде що найменше дивне. При таких Ювілею як знаєте по лінії Юнеско, повинні зробити в кінці ту Виставку в Києві.

Хочу на днях написати до Касіяна, порадитися куди обернутися в тій справі.

Тепер я як писала Виставка у Львові, досить скромно уряджена. Буде відкрита до кінця марта. Був у Львові міністер культури, був також на Виставці. Говорив що Музей повинен купувати картини Труша. Намічених кілька моїх. Побачимо як то буде, а гроші дуже мені потрібні. На весну повинні робити капітальний ремонт нашого будинку, аж боюся того. А незалежно від усього повинна я десь поїхати відпочати а навіть полічитися.

На разі то живу, яось так без спеціальних плянів. Кожний день зайнятий від рана до вечера, що навіть нема коли щось серйозно подумати і запланувати. От так у мене. Води дальше немає, теж клопіт, треба буде піти спати.

Цілую Вас дуже-дуже сердечно.

Ада.

4.III.1969.

13. Лист не датований, але за змістом його можливо віднести до 1969 року

Дорога Таня!

Вашого листа я одержала. Дуже зажурилася станом Вашого здоров'я. Але треба потішитися, що всежтаки операцію можна буде зробити. Мені говорили, що після такої операції зір вертає до нормального стану. Не є то все приємне, але треба потішатися тим, що всеж таки є на то рада. Всі прочі Ваші неприємности, я добре розумію. У мене ж також того рода. А взагалі то що хвилька треба розстроювати нерви. На кожному кроці і так тяжко мати до діла з людьми.

Я пишу до Вас в ліжку, лежу уже другий тиждень. Знова тромбофльобіт. Мені не можна робити тяжких робіт. Але приходиться ся, а потім от яка «приємність». На щастя я скоро помітила що з ногою не добре і запросила лікаря. Пильно взялася до лічення і ефект добрий, через кілька днів зможу встати. Найгірше що я сама вдома. Сусідки і знайомі ходять коло мене, але то всьо латане. Багато шуму ефект малий. Кожний має свої хвороби і клопоти і для другого немає часу. А ті що мають час то ім не хочеться. —

А взагалі то люди дуже егістичні. Дають в найліпшим случаю то що мають лишне. А як треба щось посвятити чи з чогось зрезигнувати то уже їх немає. Але на то немає ради. Так легко зробилося мені на серці як вчора сказала мені лікарка, що через кілька днів зможу уже так ходити, що зроблю сама коло себе все що найконечнійше.

Видали конверти з портретом І. Труша і в такій висилаю той лист. А взагалі Ювілей переходить дуже скромно. Немає кому тим зайнятися. А мені не випадає величати свого батька можу його тільки шанувати.

Цілую дуже-дуже сердечно.

Ада.

14. Лист не датований, але за змістом його можливо віднести до 1969 року

Дорога Таня! Дякую Вам за листа. Сумно мені що хворієте. То є найгірше що може бути. Бо коли людина здорова то яось дає собі раду з життям, котро летить, а ми всі старіємося (немає що укривати), показуються різні хвороби і що раз менше сили. Але так уже уряджений світ і на то ми нічого не порадимо. Треба старатися яось можливо спокійно то все приймати. Я уже місяць хворію, зачалось від грипа, як скінчився і я один день уже походила, вийшла щоби зробити якісь запаси до їдженя, думала привести себе в порядок то на другий день захворіла тромбофльобітом. Треба було знова положитися, клали мені піявки, компре-

си, смарую мастями. Є уже ліпше так що трохи ходжу на разі тільки по хаті. Завтра повинен прийти лікар скаже як дальше себе вести. Хворіти було тяжко, бо можна сказати сама одна в хаті. Той мій льокатор зовсім не удався. Ви пишете що треба точно договориватися. Так я зробила і наша умова була корисна для него, бо мені в першу чергу залежало, щоби хтось був в хаті. А договориватися можна тільки з чесними людьми. А не чесний обіцяє і на тім конець. А взагалі як показала практика, з людьми. Я стою на тім становищі, що як маю якусь діло чи справу з кимсь, то треба стояти на такому становищі, щоби і одній і другій стороні було добре. А тимчасом переважна кількість людей дивиться тільки, щоби вони мали користь і притім поступають дуже безоглядно. — Багато злих людей на світі. Але з тим до певної степені треба погодитися. Я часом говорю, що мій батько хотів направити чи поправити світ і людей і що його труд в тім напрямі пішов на смарне. Протягом свого на жаль довгого життя пізнала я людей і прийшла до переконання, як на загал тяжко з великою кількістю дійти до порозуміння. Хочеш якнайліпше, уступаєш, даєш зі себе багато, а коли доходить до того, що треба булобидати останню сорочку (як то говориться) то тоді той хтось робиться твоїм ворогом. В тій хвилі я в такому настрої, що дуже радо поговорилаби з якимсь філософом чи психіатром о людях, їх поведінці і як себе супроти людей вести. Часто згадую про наші розмови у вас при тім маленькім столику, як ми курили папіроси. Я на жаль дальше багато курю. От в такому настрою була я кілька днів тому назад коли зачала писати то письмо. Вчора був лікар сказав що тромб розходить ся і до тижня повинно бути все в порядку. Позволив більше ходити і то уже добре, бо сьогодні вийшла уже на вулицю. Погода поправилася і чуюся ліпше. Живе від учора у мене одна жінка. Робить симпатичне вражіння. Може щось мені трохи поможе, виглядає на таку. Як би там не було треба мати надію, що якось уложиться, а то я мала кілька дуже тяжких місяців. Треба упорядкувати сад, думаю що найду когось хто то зробить.

Як би там не було треба держатися якось. Ювилей батька «відсвяткували». Не скажу, що нічого не зробилося але далеко не все що було заплянова. При звітах прийшли до заключення, «що в довгу перед Трушем». Що правда той довг можна вирівнати, побачимо що буде дальше. А на разі закінчу листа.

Цілую дуже-дуже сердечно.

Ада.

15. Лист від 10 березня 1970 року

Дорога Таня! Я мала в пляні написати до Вас на Свято жінки, але захворіла і так до сьогодні лежу в ліжку. Уже трохи ліпше, так що узялася до писання листів. Очевидно в ліжку не дуже вигідно писати, але якось не найгірше як бачу іде. Що у Вас чувати? Говорив мені Роман Миколаєвич що Ви добре виглядаєте, а що там трохи не в порядку зуби та нічого такого страшного, на це завжди є рада, тіль-

ки, що ми всі так не любимо ходити до зубного лікаря, як теж до інших лікарів. У мене також треба зробити порядок зі зубами, бо ледви усе держиться. У мене сейчас грип, чому не можна дивуватися, бо якраз цієї зими дуже панує. Сьогодні знова падає сніг і бере мороз, так як би зачалася нова зима. Думаю що грип через кілька днів пройде і тим не журюся. Найбільше турбує мене що так зле чуюся нервово, а лікар навіть не може допомогти, бо говорить, що ніякої хвороби нервів у мене не має, тільки надчутливість і мені треба вести дуже спокійне життя. А тимчасом клопіт за клопотом. Не так то легко бути самій на цілий будинок, мати на голові всякі справи звязані з Музеєм, про котрий ніхто крім мене не турбується. Найліпше булоби поїхати десь трохи відпочити, та немає з ким оставити хати. Так щоби не бути самою в будинку взяла я одного молодого чоловіка до кімнати в підвалі (кімната навіть дуже приємна і суха) але з него ніякої користі. Живе у мене безкоштовно, але не уважає щоби мав якісь зобовязання і ще коло него треба походити. Взагалі то положення у мене не до позавидування. До того ще родинні клопоти і непорозуміння. Мій брат оженився з дуже простою і примітивною жінкою з огляду на брата хотіла я багато перетерпіти, але помимо моєї терпеливості не дається кілька днів тому дійшло до сварки. Я нервово не видержала і сказала що думала. Багато на цю тему написати можна, але Ви знаєте що то родинні справи і скільки на це іде здоровля. Як будете мати охоту напишіть що коло Вас чувати, буду рада.

А тимчасом цілую дуже-дуже сердечно.

Ада.

10.ІІІ.1970

16. Лист від 25 травня 1970 року

Дорога Таня! Думаю, що погода в Києві така як у Львові. Май зимний кожного дня дощі. Як Ваше здоровля? А також цікаво як сад. Чи дальше під водою? Сьогодні (пишу рано) показалося сонце і маємо надію, що погода поправиться. А взагалі люди хворіють, нарікають що злий настрій. Мій тромб розійшовся але це не звільняє мене від того, що все ж таки треба буде зробити операцію. Я як звичайно дуже занята, бо зрозуміло цілий дім, вічно треба щось ремонтувати. Якраз вибираюся до монтера. Думаю в другій половині червня поїхати до Києва. Справу з Музеєм треба в кінці поставити якось ясно. Нікого нічого не інтересує, а я не можу дальше, з огляду на здоровля і літа все сама тягнути. Клопотів у мене багато і нема коли подумати про себе. Так що найвищий час рішити сюди чи туди. У мене до Вас прохання. Як Вам не трудно заглянути до телефонічної книжки і написати мені адрес співака Гнатюка⁷, на імя Дмитро, а по батькові не знаю. Також не знаю по якій вулиці живе. Справа в тому, що він просив мене написати йому листа був у мене ще зимою. Написав мені свій адрес

⁷ Гнатюк Дмитро Михайлович (1925 р. н.) — український співак (баритон) і режисер, народний артист СРСР з 1960 року.

на карточці, котру ніяк найти не можу. У мене спеціальна коробка, де кладу звичайно адреси, але явно положила в інше місце. Буду дуже вдячна. Як удасться мені бути в Києві, зайду до Вас і дуже тішуся на нашу зустріч.

А тимчасом цілую, дуже-дуже сердечно.

Ада.

25 мая 1970.

17. Лист від 16 серпня 1970 року. Львів

Львів 16 серпня 1970 року.

Дорога Таня!

Не знаю, чи мій лист застане Вас в Києві, але на всякий случай пишу. Знаю, що Ви кожного літа виїжджаєте в Одесу. — Боюся чи Вас там не закрили. Як тільки почула я про цей неприємний случай з хворобою сейчас подумала про Вас. Напишіть хочай би карточку. У мене як звичайно, не хочу нарікати, але якось зі своїми всякими клопотами мушу давати собі раду. На жаль таке життя у мене, що далеко плянувати не можу, але не закинула думки поїхати в Київ, тіки не знаю коли то буде.

Цілий мій відпочинок був, то три дні в горах. Найшла людей в цю кімнату в низу. Молоде подружжя, але на них дому оставити не можу. Вони не сидять дома, приходять ввечером. На стільки, що живе ще хтось в хаті і часом щось допоможуть. Але ж ліпшого нічого найти не могла. Побачу як уложиться дальше. А тимчасом ожидаю вістки від Вас і

Цілую дуже-дуже сердечно.

Ада.

18. Лист від 21 серпня 1970 року. Львів

Львів 21 серпня, 1970

Дорога Таня!

Кілька днів тому вислала я Вам листа до Києва. Хотіла знати як у Вас. Сьогодні одержала Вашого листа. Бачу що у Вас вічні клопоти. Дуже Вам співчуваю і розумію що Вам тяжко. Але де не поглянеш кругом люди мають клопоти. З оповідань знаю, що параліз тепер виліковують. От таке нещастя було у двох моїх знайомих жінок. Одну і другу вилічили, остали тільки малі наслідки. Зрозуміле, що після такої хвороби треба дуже на себе уважати. Нічого не пишете як з Вашим здоров'ям. Дуже мене зворушило, що так подумали Ви про мене що навіть оставили постіль. З моїм виїздом денебудь то було, завжди тяжко. А це для того, що немає нікого такого на кого я моглаби спокійно оставити хату. Маю, що правда квартирантку але вона у мене хвилює, бо дістала мешкання. Там робить ремонт і не знати як довго це потребає. Уже від місяця вибирається і то мене в'яже. Недавно я взяла до кімнати в півпідвалі людей (муж і жінка), але вони великі боягузи і самі в хаті остати не хочуть. Спеціальний боягуз то він. А завжди мені говорять мушину взяти. Ці до квартирантки то на ню числити не можна, бо кожного дня може переїхати на свою квартиру. — Давнійше як у мене жила одна жінка з дочкою, я була свобідна, бо вона заопікувалася до-

мом не боялася і я була спокійна. До Києва я хотіла поїхати в справі музею. Дотепер коли я була молодша і здорова могла бути всім, від завідуючої до прибиральниці, але тепер уже не даю собі ради, тимбільше що вічні ремонти. Львівське начальство спихає все на мене. А сама собі винна бо так приучила. Тепер хочу зайняти становище, що як не допоможуть, то треба буде закривати Музей. Дуже булоби мені тяжко це зробити. А взагалі на цю тему багато дечого сказати можна.

Додатковий клопіт маю з братом. Він дуже неудачно женився. То розводяться то знова сходяться і це все я мушу переживати.

На тім дороженька Таня закінчу свійого листа.

Обіймаю мощно і цілую сердечно.

Ада.

19. Лист від 20 жовтня 1970 року. Львів

Львів 20.X.1970

Дорога Таня! Уже довго не було від Вас вістки. Що у Вас чувати? Як здоров'я і настрої? Від довшого часу вибираюся написати до Вас, та все якось не складалося. Тепер уже ввечір, ще має прийти до мене одна знайома, очікую, уже не беруся до ніякої роботи, то думаю собі, напишу в кінци до Вас. З моїм виїздом до Києва як на разі нічого не виходить. Як завжди зв'язана я зі Львовом, а радше домом. Ціо правда взяла я людей до себе до тої кімнати в низу, молоде подружжя за поміч при господарстві. Не є вони злі, але не тримаються хати. Обоє працюють, а по роботі замість вернути до хати то кудась ходять, або їдуть на село до родини. Позатим вони великі боягузи і бояться самі остати на цілу хату. Не є це то, що мені потрібне, але ще найліпше з того що попадало через ті два роки, які я шукала. Повинна я бути задоволена, що всежтаки часом щось мені допоможуть. От-так є, треба бути скромним, бо інакше булоби ще більше тяжко. — В Києві сейчас Виставка львівських художників. Цікаво як подобається. У мене до Вас прохання, як би припадково попала Вам в руки якась рецензія, або замітка в газеті прошу зберегти і переслати мені.

А взагалі пишіть як у Вас і коло Вас.

Цілую дуже сердечно.

Ада.

20. Лист від 20 грудня 1970 року. Львів

Львів 20.XII.1970

Дорога Таня! Вашу карточку одержала. Дуже дякую. Скільки ми усі маємо клопотів. От і у мене також родинні, з братом. Може я Вам уже писала, що він оженився дуже зле, зі зовсім примітивною жінкою, яка і йому попусувала життя і я маю з її сторони вічні неприємности. Незалежно від того компромітує назвиско яке носить. — Мені радять з усіх сторін не інтерисуватися тим і не перейматися, але все ж-таки то мій брат і мені прикро і тяжко.

Говорять, що Виставка львівських художників у Києві подобається. Мала я рецензію яка була друкована 8.XII. бр в «Літературній Україні». — Там трохи скритикували М. Сельську⁸. Вона переживає. Їздила вона на один день до Києва на обговорення. Говорили мені, що з поїздки задоволена. З нею я ще не бачилася. —

У мене як звичайно, брак часу на всі мої заняття. В кінці будуть друкувати мої спогади про батька, які я віддала до Львівського місячника «Жовтень» уже більше, як два роки тому на зад. З причини браку місця, (як пишуть) децю скоротили приблизно 1/3. На тім вони то є мої спогади трохи зубожіли, але на це ради не має. Як вийдуть я пришлю Вам примірник.

Як Вам відомо зближається Ювілей Лесі Українки. А що вона моя своячка, то і мене турбують.

От так у мене від рана до вечера. Час зайнятий різними справами, а про себе лично нема коли подумати.

Цілую дуже-дуже сердечно.

Ада.

21. Лист від 23 березня 1971 року. Львів

Дорога Таня!

Приємно було мені одержати від Вас листа, тільки прикро, що з такими сумними вістками про хворобу Вашої сестри. Я від деякого часу думала, щоби написати до Вас, але якось не зложилось, бо останньо у мене всякого і то на жаль нічого приємного. — Мучуся коло того свого дому, та турбуюся всякими важними справами, які так тяжко полагодити. Я розумію Вас, що переживаєте хворобу сестри і розумію що і тяжко щось допомогти. Знаю, що тяжко найти опіку навіть за гроші. Тільки не пишійте про свій «егоїзм», бо так як Ви посв'ячуєтеся для родини, то дуже рідко буває. — І Ви і я знаємо, що хочеться де тільки можна допомогти і знаємо як це тяжко, коли і самій потрібна поміч. Всі ми не молодіємо і стає тяжче жити, а на це не має ради. Треба мучитися і старатися в мірі можливості, часом і понад силу давати собі раду.

Я два тижні хворіла, нічого страшного, простуда. Але що не було коло мене нікому походити, то хвороба тягнулася. Бо то і треба було самій встати, щось собі зварити, просто з ліжка відкривати комусь двері і т. п. Що правда живуть у мене люди але обоє працюють, крім того бігають за своїми справами. От так щось трохи допоможуть коли мають час, але то все далеко від того, що мені булоби потрібне. Я мушу бути задоволена, що хтось ще живе в хаті і на багато дечого замикає очі. А нікого підходячого найти не можна. На стільки що вони чесні і чемні люди. Що не жувають мені нерви. —

Я прийшла до переконання, що дальше так тяжко працювати коло дому і всякими справами зв'язаними з Музеєм уже займатися не можу. Я запропонувала Музеєві Укра-

їнського Мистецтва, щоби купили у мене дім і щоби хтось занявся домом, адміністрацією і ремонтами. На це мені відповіли, що то для них за великий клопіт. А для мене старшої жінки і не зовсім здорової то не є клопіт? В приватні руки (помимо того, що дісталаби добрі гроші) продати я не хочу. Незалежно від того дім є на стику історичних пам'яток і правдоподібно і не дозволилиби мені. Я була у адвоката. Він сказав, що з огляду на то, що дім на стику історичних пам'яток наше начальство обов'язане ним зайнятися. Радив написати просто до міністерства культури представити ситуацію і жадати якогось рішення в цій справі. Так як є дальше безумство бути не може. Як довго я могла тягнула, а в кінці у кожного обмежені сили і можливості.

Всі показують на мого брата, який живе у Львові, говорять нехай поможе але його не тільки, що такі справи не обходять, а ще до того робить мені різні перепони, о яких я напишу в слідуючій листі. То все за намовою своєї жінки, оженився він дуже неудачно, а що має дуже слабкий характер для спокою її у всьому уступає. Дуже під її впливом.

В першій номері місячника «Жовтень» [5] були друковані мої спогади про батька. Досить їх скоротили (як то звичайно буває). Але говорять, добре, що і так. Тепер іде до друку книжка про Труша «Збірник»⁹. А саме виступи, які були виголошені в зв'язку ще з ювілеєм батька. Дві наукові конференції і «вечір спогадів». Не так легко було добитися, щоби по двох роках взяли до друку. Очевидно велика частина тих клопотів була на моїй голові. Але уже закінчується коректа і є надія, що ще в біжучому році вийде з друку. —

Користаючи з того, що я хворіла зв'язала я собі модний шаль. А також трохи для того, щоби відійти від клопотів. Сьогодні викінчую, щоби не ваявся не закінчений. Нехай з того щось буде. А від завтра беруся до своїх справ. Чуюся дуже-дуже перемучена.

Питається як святкувала Ювілей Лесі Українки. Загально як знаєте дуже урочисто, у Львові також так як всюди. Я до Ювілею приготувалася, то значить підготувала евентуальний виступ і пошила дуже гарну сукню. Несподіванкою для мене і моїх знайомих було, що мене не запрошували, ані на урочистий вечір в театрі, ані до будинку учених, як також на різні урочисти зв'язані з Ювілеєм Л. Українки. На відкриттю Виставки присвяченій Лесі Укр. була я в досить неприємнім положенню, бо помимо того, що була я на салі і начальство мене бачило, не запросили до президії. По закінченню урочистої частини, публіка зачала трохи шуміти і жінка одного художника підійшла до директора спитати длячого мене поминули. Що правда перепросили. Було мені неприємно. Я жінка скромна, не залежить мені на якихсь гонорах, але чулася ніяково супроти публіки. А беручи об'єктивно всежтаки я одна з родини Лесі Укр.

⁸ Сельська Марія Іванівна (1903—1980) — український живописець, член спілки художників України з 1940 року.

⁹ Збірник матеріалів наукової конференції, присвячений 100-річчю від дня народження І. Труша 1869—1969. — Львів, 1972.

в Радянському Союзі. Люди думали що побачать мене при нагоді Ювілею і призідіях, але якось ніхто не додумався. Пишу о тім для порядку, у відповідь на Ваше запитання. Запросили мене тільки на вечір до Центрального Архіву (Львівського). Так як повинно бути. В час принесли запрошення і запросили до президії. А на примір Школа ім. Лесі Українки урочисто святкувала Ювілей, відкрили музей її імени в однім із приміщень школи. Були у мене три рази, і учителі і кілька учнів. По всякі інформації і матеріали. Я посвятила на це багато часу... А потім на урочистість і відкриття Музейчику не запросили. Брак звичайного доброго виховання. Я на нікого не обиджена, бо знаю як є. Як хтось сам не рекламує себе і не пхається то його забувають. То що я маю певні громадські заслуги не числиться. Я написала, що я *одна* з родини Лесі Укр. Трохи неправильно, бо є ще брат. Його також повинні були запросити, помимо того, що він ніякими громадськими справами не займається. І з тої причини говориться, що я одна. Ніхто із людей культури його не знає. Він цілковито посвятив себе спортови, має певні досягнення в цій галузі і відзначення. Коли би мене просили на урочистості зв'язані з Ювілеєм Л. Укр. то я сказалаби, що є ще брат. Так як було тоді, коли ми святкували Ювілей І. Труша. Тоді я дбала про це і мала право запрошувати бо була в комітеті святкування Ювілею. —

Київська Кінохроніка зробила фільм про Лесю Українку, документальний. Були у мене, шукали матеріали. Знімали дещо у Львові, також і мене. Фільм мав бути на 1 ½ години. Але вийшов тільки на не цілу годину. При монтованню багато відкинули, як то звичайно буває. Знімали між иншим у Львові в будинку учених. Запросили групу людей між ними Людкевича¹⁰, Кос-Анатольського¹¹, Колессу¹² і мене. Тримали нас під рефлякторами 4 годи, з того якої ½ мінуту, а може і мінута на екрані. Але то нормальне, я трохи в курсі тих справ і знаю як то виглядає в практиці. Говорили ті з кінохроніки, що як напишу сценарій про Труша, то зроблять документальний фільм. Не так то просто, бо не маю в тім напрямі практики і треба шукати когось до помочі. —

Бачите як я розписалася, за цілий той час що не писала до Вас.

Погода сьогодні дуже не важна. Настрій у мене не надзвичайний. В такий день то тільки з кимсь поговорити, що

¹⁰ Людкевич Станіслав Пилипович (1879—1979) — український композитор, музикознавець, фольклорист, педагог, доктор музикознавства, народний артист СРСР з 1969 року.

¹¹ Кос-Анатольський Анатолій Йосипович (1909—1983) — український композитор, народний артист УРСР з 1969 року.

¹² Колесса Микола Філаретович (1903—2006) — український композитор, диригент, педагог, засновник української диригентської школи, народний артист СРСР з 1991 року.

в певнім сенсі роблю пишучи до Вас цей лист. Писати листи я дуже люблю, спеціально до людей до яких маю симпатію. Так що собі не жалувала. Я так трохи пишу, а трохи коло свого шалля. Закінчую, ще тільки випрасувати.

Такі понурі дні у мене звичайно спокійні, бо ніхто не приходить і не має телефонів. —

А від завтра беруся знова до полагодження всяких своїх справ. —

Юра Косач з Києва поїхав в Москву, так як мені говорили. До мене він не зголошувався. Сестра Лесі Укр. Дора живе в Новім Йорку. Має уже 83 роки. Є уже прабабцею. Від них дістала я письмо з проханням вислати деякі книжки.

Але уже закінчу листа. Дуже-дуже сердечно цілую.

Ада.

Львів 23.III.1971

22. Лист від 23 січня 1973 року. Львів

Львів 23.I.1973.

Дорога Таня! Листа одержала дуже дякую. У Вас я маю добре довідкове бюро, бо здається уже третю адресу дістаю від Вас, а може і більше. Костенко В.С. працював в комітеті по Пресі і допоміг у тім щоби вийшла книжка «Іван Труш» [6]. Цю книжку я Вам вишлю на слідуючий тиждень. Хочу відложити собі один день попакувати приготовані примірники і вислати кому запланувала. А що рівночасно з книжкою треба вислати письма, то думаю піде на то цілий день. Занялася і роботи у мене дуже різноманітні, почавши від порядків і митя посуду до писання спогадів, які поширюю на окрему книжку. Ви писали о тім, що люди в тім і ми усі мусимо померти. О смерті, що правда думаю мало, але якраз пляную, ще в цьому тижні зробити заповіт. Відносно будинку і певної кількості ліпших картин. Запишу очевидно Музееві. Була уже в Нотаріальній конторі, приготавляю потрібні для того папери. Мушу це зробити, бо по моїм найдовшим житті зі спадщиною могло би різно бути. Не буду о тім розписуватися, але родина у мене що мушу уважати. Не тільки я, але знана річ, що Батько заслужив на те, щоби його спадщину як матеріальну так і художню зберегти для потомства. Я так як Ви маю великі клопоти з рідними, а передовсім з братами, тою що у Львові як і тою, що в Польщі. Вони уважають, що носять знане прізвище для того щоби мати з того матеріальні користи. Позатим нічого їх не обходить. — Мають великий вплив на своїх мужів, моїх братів. То всьо для мене дуже прикре, багато можна розказати. Переживаю, мучуся, але нічого не вдію. —

Фільм «Спогади про майбутнє»¹³ бачила, дуже мені подобався і дає багато до думання. Ще іде у Львові, як тільки найду ще час піду другий раз. —

¹³ Спогади про майбутнє (Колісниця богів) 1970 рік, режисер Р. Харальд — найвідоміший з документальних фільмів про таємниці походження людства й зародження цивілізації. В основу картини лягла книга Еріха фон Даника «Колісниця богів».

У Львові «гуляє» грипа. Бувають навіть дуже поважні наслідки. Між іншими хворіє також Роман Турин. Я мушу себе берегти бо як Вам відомо сама одна в хаті і не булоби кому походити коло мене. Знакомі і друзі мають свої клопоти. І також або хворіють, або мають хворих вдома. Нервово чуюся недобре, що мішає мені в різних моїх справах. Бо або не додумаю до кінця, або вискакую з рівноваги, що не є в моїм характері і потім то тяжко переживаю. — Приймаю вітаміни «Ундевит». Дуже їх хвалять, що помагають. Не зашкодилоби мені провиритися у лікаря, але ніяк не можу вибратися, і з причини браку часу і дуже не люблю ходити на поліклініку.

Говориться, якомсь то буде. Буде як суджено.

Цілую мосно, щиро і сердечно.

Ада.

23. Лист від 12 травня 1973 року. Львів

Львів 12.V.1973.

Дорога Тая! Сьогодні погода страшна, зимно, вітер. Субота, я постановила день посвятити для себе. Привести себе в порядок, поправити суконку. А то у мене всякого багато, а надіти нема що, бо всьо потребує поправок. Нім що до чого пишу до Вас. —

Карточку з побажаннями одержала, дуже дякую за пам'ять. Я до нікого не писала. От так замоталася і багато у мене клопотів. —

Мій город дуже запущений. Він великий 913 м². Роками от так тільки коло хати щось зробилося, посадилося квіти, а позатим не порядок, всьо позаростало. В цьому році я постановила зробити генеральний, капітальний ремонт городу. Роботи при тім дуже багато. Чистила дерева, кущі роблю порядок по кутках. То всьо латане, бо немає робітників. Дещо уже зроблене. На щастя, зголосилися знайомі хлопці до більше тяжкої роботи. Досить багато зробили.

Так я розписалася о городі, бо тим маю забиту тепер голуву. Очевидно то що легше роблю сама, пересаджую квіти, порядкую грядки і т. п. Думала я о тім, що з Вашою дачею. — Чи дальше там працюєте. —

Як я здається писала Вам, що взяла 2 студентки до кімнати в низу. За поміч при господарстві. З ними дуже багато клопотів. Не багато, щось раз на кілька тижнів зроблять. Але уже менше о то. Дуже недбалі. Мало бракувало, а був би пожар в хаті. Я викликала їх батьків. А тепер одній пропали гроші, 100 рб. Справа заплутана, бо обі крутять. Або тих грошей не було, або та друга украла. Крутять. Може їх прогуляли, а тепер щоби себе оправдати перед батьками. То все неприємне для мене. Одним словом взяти когось до хати то тільки клопоти. Я дуже змучена і перепрацьована, але що робити, така моя судьба. Ще цього літа будемо відслоняти пам'ятник батькові в селі де родився. Роботи там закінчують. От хочайби то. Стараюся брати свої клопоти на весело, але не завжди удається. Письмо моє не цікаве, але пишу о тім, що мене в тій хвилі турбує. —

Даль на карточці. —

24. Лист від 27 листопада 1973 року. Львів

Львів 27.XI.1973

Дорога Тая! Кілька днів тому вислала я Вам листа, а сьогодні пишу знова. По части з поручення Романа Миколаєвича. Передовсім хочу Вас повідомити, що померла худ. Музикова¹⁴. Думаю, що ви чули про неї. Художниця визначна, знана дуже у Львові, сама Львівянка. Нещодавно повернула я з похоронів. Коли ми верталися з цвинтара Роман Миколаєвич запросив на чай. Говорили ми також про писання листів чого люди на загал не люблять робити. Я згадала що кореспондую з Вами. Роман М. спитав що коло Вас чувати, що прикро йому але так тяжко забратися до писання і для того він Вас занедбав. Я приобіцяла що напишу від його імени. Так що пересилаю від него для Вас привіт. Я якраз дуже скоро до писання і буває так що пишу кілька листів денно, от так собі вечерком. Вертаючи до Музикової то її було 83 роки, держалася добре, часто стрічалася її в Музеях на відкриттю різних виставок. Завжди старанно одіта. Я не думала, що її стільки років. —

В останньому листі згадувала я про жінку, яка живе у мене і за кімнату мала помагати при господарстві. Зовсім нічого не робить. Не завжди поруч, от так від часу до часу прийде переспить. Ніякої від неї помочі так що мушу її виповісти, що мене денервує, бо такі справи не є приємні.

Цілую дуже-дуже сердечно.

Ада.

25. Лист від 29 грудня 1973 року. Львів

Львів 29.XII.1973.

Дорога Тая! З причини злої погоди яка діє на мене, до тої степені що я зовсім «до нічого» тільки сьогодні уже зі самого рана взялася до написання листів і поздоровлень з нагоди Нового Року. —

До того у мене ще не добре з ухом так що треба було звернутися до лікаря. У Вас також вражлива натура, так що зрозумієте мене як тяжко було мені ходити до Медінституту. Багато пішло мені на то нервів. —

Але добре що якраз кінець року. Може слідуєчий 1974 буде ліпший. На разі погода дальше кепска, мокро, мрака, зими не видно. — Коло мене нічого цікавого. От такі господарські справи. Закінчую передсвяточні порядки у себе в квартирі. Замість пошити сукню на Новий рік пошила нову кольорову постіль щоби мати щось нового. Запрошують що правда стрічати Новий Рік, але не піду, бо і настрої погані і не приготована на таку okazji. — А що не треба тратити надію віру що Новий Рік принесе зміну та ліпше.

Цілую сердечно.

Ада.

¹⁴ Музика Ярослава Львівна (1898—1973) — український живописець і графік.

1. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (Далі : ЦДАМЛМ України). — Ф. 186. — Оп. 2. — Спр. 350. — Листи № 1 — 4, 6—13. Фонд: Мельничук Роман Федорович, український радянський художник. — Листи Труш А. І., дочки відомого радянського художника Труша І. І., до Неллінгер Т. М., з приватних питань та зі спогадами про батька та інших художників, м. Львів.
2. ЦДАМЛМ України. — Ф. 186. — Оп. 2. — Спр. 351. — Листи № 5, 14—25. Листи Труш А.І., дочки відомого радянського художника Труша І.І., до Неллінгер Т.М., з приватних питань та зі спогадами про батька та інших художників, м. Львів.
3. ЦДАМЛМ України — Ф. 581. — Оп. 2. — Т. 3. — Спр. 556. Неллінгер Татяна Николаевна. Личное дело члена Союза художников Украины.
4. *Труш Ариадна*. Крізь серпанок років / А. Труш // Літературна Україна. — 1966. — 15.ІІ. — (Із спогадів про художника І.І. Труша).
5. *Труш А.* Слово про батька / А. Труш // Жовтень. — 1971. — № 1. — С. 104—110.
6. Труш Іван Іванович. Каталог творів / упоряд. і авт. передмови «Співець краси» Я. Нановський. — Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1973. — 37 с., 19 л. : іл. — (Львівський музей укр. мистецтва).

Oksana Storchay

LETTERS OF ARIADNA TRUSH-SLONEVSKA,
DAUGHTER OF ARTIST IVAN TRUSZ'
TO TETIANA NELLINGER (1960—1973)

The article is devoted to the publication of letters of the eldest daughter of a well-known Ukrainian artist Ivan Trush, Ariadna Trush-Slonevska to Tatiana Nellinger (1904—1980) an original artist with a short introductory section and comments.

Keywords: Ivan Trush, letters of Ariadna Trush-Slonevska, artist Tatiana Nellinger.

Oksana Storchay

ПИСЬМА АРИАДНЫ ТРУШ-СЛОНЕВСКОЙ,
ДОЧЕРИ ХУДОЖНИКА ИВАНА ТРУША,
К ТАТЬЯНЕ НЕЛЛИНГЕР (1960—1973)

Статья посвящена публикации писем старшей дочери выдающегося украинского художника Ивана Ивановича Труша (1869—1941) — Ариадны Труш-Слонеvской (1906—1984) к самобытной художнице Татьяне Неллингер (1904—1980) с короткой вступительной статьей и комментарием.

Ключевые слова: Иван Иванович Труш, письма Ариадны Труш-Слонеvской, художница Татьяна Неллингер.